

kohtainen oman sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmämme kannalta. Vuosikymmenten ajan meillä on puhuttu sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöstä ja samaan hengenveetoon todettu sen kangertelevan yhteisen kielen puuttuessa. Kun käytännössä moniammatillinen yhteistyö ilmeisesti nyt yleistyy, eteen tulevia ristiriitatilanteita voisi tarkastella myös erilaisten arvoperustojen kannalta. Eettisten ristiriitojen erittely tekee erilaiset arvoperustat näkyviksi ja auttaa tuntemaan erilaisia näkemyksiä. Epäilemättä omien arvojen selvittely auttaa muodostamaan aiempaa selkeämmän ammatti-identiteettiin. Tämä on 'erikielisten' yhteistyössä olenaista.

Toinen perusta ajankohtaisuudelle on lama ja julkisten palvelujen joutuminen markanvenyttäjien tulilinjalle. Erilaisten höylien ja leikkureiden uhatessa voisi olla hyvä reflektoida eettisesti ristiriitoja aiheuttavia toimenpiteitä. Tämä olisi tarpeen niin valtakunnan tasolla (toimintalinjojen kokonaisuuden suhteen) kuin yksittäisten karsintojen ja lakkauttamistenkin suhteen. Arvokeskustelusta puhuvat voisivat ottaa harjoitustehtäväkseen ratkaisujensa erittelemisen Aadlandin eettisen reflektion mallin avulla. Perusteellisen harjoittelun avulla meille kenties kasvaisi eettisesti pohtivia päättäjiä?

Sanna Pellinen

n&n

Kuninkaan aarre ja vaihtoehdottomuusmotti

Terho Pursiainen, *Kriisiajan etiikka*. Kunnallissalan kehittämissäätiön Polemia-sarja (nro 3), Helsinki 1993. 63 s.

“Sekasorto ei näytä olevan väistymässä vaan sakenemassa”, “Päättäjien moraali pettäisi, elleivät he varautuisi kovin kuohuvaan tulevaisuuteen”, “Varautu-

minen pahimpaan on kriisin etiikan hallitseva päättämisperiaate”. Siinä Terho Pursiainen ankeat lähtökohdat teoksessaan *Kriisiajan etiikka*, jonka hän on kirjoittanut Kunnallissalan kehittämissäätiölle.

Pursiainen ilmaisee kriisinäkemysensä omaperäisellä tavalla: lähestymme “vaihtoehdottomuusmottia”, koska “kuninkaan aarre” hädintuskin riittää peittämään “pakkovastuut”. “Kuninkaan aarre” on suurin mahdollinen verokertymä; “pakkovastuut” ovat julkisen talouden sitoumukset, joita ei voida jättää hoitamatta.

“Jos kuninkaan aarrekaan ei enää riitä pakkovastuiden hoitamiseen, järjestelmä on taloudellisesti romahtanut ja romahtaa kohta myös poliittisesti. Kuninkaan aarteen ja pakkovastuiden välinen rako kuvaa päättäjän poliittista valinnanvapautta.” (s.41)

Koska tulevaisuudessa uhkaa sekasorto ja nykyisyydessä valinnanvapaus on suppea, on uhrauduttava. Tämä on Pursiaisen tekstin pääsanoma. Valtion ja kuntien on lisättävä verotulojaan niin paljon kuin pystyvät. Samalla joudutaan kuitenkin supistamaan julkista kulutusta tuntuvasti. On myös harkittava luopumista terveys-, koulu- ja kirjastopalveluiden maksuttomuudesta. Leikkauksia rajoittavat ainoastaan huoli vähäosaisimmista; “vähäosaisimman erityisaseman periaate” eli “eroperiaate” toimii Pursiaisen kriisipolitiikan reunaehtona — ei kuitenkaan täysin sitovana.

Kriisitalanteen väistyessä “tulevaisuudenperiaate” voi Pursiaisen mielestä korvata “eroperiaatetta”. Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ja “pahimpaan vaihtoehtoon varautumisen periaate” vaativat kuitenkin uusia uhrauksia. Vähimmäiskulutus jää, Pursiaisen arvion mukaan, lamaa edeltävää tasoa alemmaksi. “Ehkä tingimme vielä siitäkin: antaaksemme sijaa kulttuurille ja muille henkisille arvoille aineellisen toimeentulon tavoitetaso voisi olla tätäkin alhaisempi. Aineellinen elintaso, edes rikkaan maan vähäosaisten elintaso, ei voi olla elämän hallitseva tarkoitus.” (s. 61)

Pursiaisen etiikka on vanha kuin Raamattu ja on toistettu aina kun nälkä, pula tai lama on iskenyt. Nälkävuosina 1860-luvulla papit saarnasivat parannusta ja uhrautuvuutta. Yleisin asenne oli, että "säästävä taloudenpito" oli hylätty. "Säästävällä" ymmärrettiin vanhakantaista, omavaraista yhteiskuntaa. Uskottiin että "nälkäaika korjasi ihmisten oman toiminnan tuloksia. Ei ollut koottu varastoja pahan päivän varalle", kirjoittaa Hannu Soikkanen *Kun halla nälän tuskan toi* -kirjassaan.

Kuitenkin nälkävuosina säästettiin niin innokkaasti, että ihmiset eivät löytäneet töitä mistään. Tilanne ei olisi riistäytynyt niin hirvittäväksi, mikäli olisi uskallettu lainata enemmän ja investoida silloin kun työvoimaa oli yllin kyllin. Raha-asiaisen toimistuskunnan päällikkö (eli pääministeri) J.V. Snellman oli valmis hintaan mihin hyvänsä puolustamaan uuden hopeamarkan arvoa, joten kallista viljaa ei ollut varaa tuoda Suomeen. Valtiovalta vaati tiukasti saataviaan, ja kun se auttoi hädän hetkellä, sen motiivina näytti olevan veronmaksukyvyyn säilyttäminen. Vasta myöhemmin ja vastahakoisesti aloitettiin yleisiä rakennustöitä nälkäpalkoilla.

1860-luvun nälkävuosina ihmisiä kuoli joukoittain — noin 270000. 1990-luvun lama näkyy selvimmin joukkotyöttömyytenä. Mutta kumpaankaan Pursiaisen etiikka ei oikein sovellu.

Kriisitilanteessa yleensä paras ohje on suora vaikuttaminen hätään. Jos ihmiset kuolevat nälkään — hanki heille ruokaa, piittaamatta valtion budjettivaajeesta tai kuvitellusta pelivarasta. Jos ihmiset eivät saa töitä mistään — järjestä hätätöitä tai lisää kysyntää, piittaamatta markan arvosta tai oletetusta "vaihtoehdottomuusmotista". Se oltiinko "motissa" vai ei, selviää vasta toiminnan seurauksista. On myös väärin tulevaisuuden mahdollisten uhkien tai sukupolvien tasa-arvon nimissä vaatia säästöjä ja supistuksia tilanteessa, jossa lapset ja nuoret kärsivät hätää. Hehän edustavat tulevaisuutta jo tässä ja nyt.

Pursiainen on ankara analyysi-

sissään ja johtopäätöksissään. Hän uskoo ajattelevansa kylmän loogisesti. Mutta ankaruus ja loogisuus seisovat hataralla pohjalla. "Kuninkaan aarretta" ei voida määritellä Pursiaisen tavoin. Lyhyellä tähtämellä sitä on helppoa nostaa toimenpiteillä, jotka voivat hankaloittaa sen kasvamista pitkällä tähtämellä. Kansalaisten valmius maksaa veroja on myös riippuvainen siitä mitä he saavat vastikkeeksi valtiolta, sekä siitä kuinka paljon he samaistuvat kansakuntaan ja valtiovaltaan. Lafferin käyrä, johon Pursiaisen pohdiskelu nojaa, on teoreettinen sanan huonossa merkityksessä. On harhaanjohtavaa varoittaa elvytyspolitiikasta "kuninkaan aarteen" mahdollisen pienentämisen nimessä. Edes Laffer itse ei ajatellut käyräänsä suhdannepolitiikkaan, vaan pitkän aikavälin analyysivälineenä.

Pursiaisen ajatukset "maailmankassasta", jonka avulla voidaan auttaa maailman köyhiä eivät kannu edes yhtä pitkälle kuin Lafferin käyrä.

Vaikka tunnen sympatiaa Pursiaisen pitkän tähtäimen tinki-mistavoitteita kohtaan, en voi hyväksyä niitä kriisiajan ohjeiksi. Pursiainen itse varoittaa siitä, että kriisiä käytetään pitkän ajan muutosten huononnusten läpirunnomiseen. Hänen kriisikäsitteensä, yhdistettynä hänen ankaaraan "pahimpaan vaihtoehtoon varautumisen" -periaatteeseen, johtavat kuitenkin helposti juuri tähän.

En pitänyt *Kriisiajan etiikka* -kirjasta. Se ei ole keskustelevalta vaan ojentava. Se ei perustele vaan julistaa eettisiä periaatteita. Sen pohdiskelut ovat näennäisloogiset, eivätkä kestä syvempää tarkastelua. Sitä paitsi emme kriisiaikoina kaipaa nuhtelua ja muistutuksia ongelmistamme. Tarvitsemme uusien mahdollisuuksien tiennäyttäjiä.

Jan-Otto Andersson

(Ilmestynyt aiemmin *Kansan Uutisissa*.)

n&n